

Architectuur Biënnale Venetië 2025 T en B

De tweejaarlijkse feest van de architectuur wordt meer en meer een tsunami aan visuele prikkels die voor een bezoeker niet meer te bevatten valt. Ook de keuze van de winnaars roept nog meer vragen op. De bijdrage van Vlaanderen aan de 19de Biënnale Architectuur in Venetië is "Building Biospheres". Het VAI (Vlaams Architectuur Instituut) opteerde voor een project van landschapsarchitect Bas Smets dat aansluit bij het algemeen thema van de Biënnale, hoe je intelligentie kan inzetten om klimaatadaptatie te bevorderen in de architectuur.

De Biënnale is minder politiek dan twee jaar geleden met Lesley Loko als hoofdcurator waar het accent lag op dekolonisatie en decarbonisatie. Ditmaal koos hoofdcurator Carlo Ratti als leidraad "Intelligens", een pleidooi om duurzaamheid, schaarste van materialen en de klimaatcrisis ernstig te nemen en richtinggevend te zijn voor een toekomstige architectuur.

Het centraal paviljoen in de Giardini is gesloten voor renovatie met als gevolg dat Ratti alles moest samenbundelen in de langwerpige ruimte van de Corderia in het Arsenale gebouw. Het effect heeft iets van een beurs, alles dicht bij elkaar en alles behalve overzichtelijk. Er is een overvloed aan projecten met 3D- printing gemaakt door robots. Kan deze technologie, hoe verleidelijk ook, de urgente problemen oplossen?

Data en nog eens data en ook de impact van AI is een hot thema. Er zijn presentaties met lange teksten. De vraag is of je naar Venetië komt om uren te lezen wat men via internet veel rustiger kan opnemen. In sommige landenpaviljoen is dit ook het geval zoals Frankrijk. Wat zeker is, een bezoek wordt een pijniging voor het capterende vermogen van de mens.

Er werden veel vragen gesteld bij de toekenning van de zeer beheerde prijzen. Ook Geert Sels deed dit in DS van 12 mei j.l. met de titel "Architectuurbiënnale bekroont een koelkamer uit Bahrein en espresso van kanaalwater". De "Gouden Leeuw" ging naar deze installatie "Canal Café" van de Amerikaanse architecten Diller Scofidio + Renfro. Water uit de lagune oppompen om koffie te maken is geen architectuur. Dit wil niet zeggen dat water onbelangrijk is. Het bureau omschrijft zich als "an interdisciplinary design studio which integrates architecture, the visual arts, and the performing arts". Hun "performing" project in Venetië is op

zich zwak maar wel goed voor mediabelangstelling. Kijk maar even naar hun website, hun werk staat ver af van dit koffiegebeuren in de Dogenstad. De directie van de Biennale moet zich dringend en grondig gaan bezinnen wat de volgende editie kan brengen. Misschien dubbele expresso!

"Gouden Leeuw 2025" project installatie "Canal Café" van Diller Scofidio + Renfro. Expresso met water uit de lagune! Foto Marc Dubois

"Gouden Leeuw 2025" Project Heatwave Nationale inzending Bahrein. Foto Marc Dubois

Landenpaviljoens

Het Belgisch paviljoen was het eerste landenpaviljoen in de Giardini van Venetië, een ontwerp van Léon Sneyers uit 1907. Professor Francesco Dal Co (IUAV) nam in 1991, toen hoofdcurator van de Architectuurbiënnale, de beslissing om voor de eerste maal de "kunstpaviljoenen" in te zetten voor de presentatie van architectuur.

Het thema voor 2025 "Intelligens" geeft de nationale paviljoenen een vrijheid van interpretatie. Zorg dragen voor je paviljoen en het onderhouden is ook een attitude van duurzaamheid zoals de bijdrage van Finland en Zweden. Het Deens paviljoen kiest een andere kijk op het bouwproces, een intelligente benadering bij renovatie waarbij hergebruik centraal staat.

Building Biospheres

Project Building Biospheres inzending VAI foto Marc Dubois

De bijdrage van het VAI sluit eerder aan bij Carlo Ratti's hoofdthema. Het VAI inviteerde landschapsarchitect Bas Smets om zijn voorstel "Building Biospheres" uit te werken. Hij deed dit in samenwerking met de Italiaanse neurobioloog Stefano Mancuso. Het betreden van het paviljoen is een

verrassing, geen maquettes wel een massa groen. Er werden tweehonderd subtropische planten aangebracht in het midden van het paviljoen. Een experimentele opstelling met als opzet om de temperatuur op 20 graden te houden. Er wordt een beroep gedaan op de natuurlijke intelligentie van de planten, het groen is geen decorum maar juist de hoofdrolspeler van het verhaal. Geen architectonisch verhaal, wel een onderzoek naar de mogelijkheden om in grote projecten planten in te zetten als natuurlijke airco in plaats van energie opslorpende installaties. Wij gaan meer en meer beseffen dat in de toekomst koeling een groter probleem zal worden.

Inkom Belgisch Paviljoen Venetië 2025 Foto Marc Dubois

In de binnentuin staan onder andere een kamferboom, een peperboom en een magnolia, planten uit verschillende continenten. Deze drie worden gemonitord en visueel getoond in de donkere ruimte achteraan het paviljoen. Met sensoren wordt de sapstromen gemeten evenals water, lucht en licht. De gemeten waarden worden vergeleken met de temperatuur buiten en in de andere ruimtes van het paviljoen. Het zijn de planten die bepalen wanneer ventilatie en water besproeiing in werking moet treden. Hiervoor ontstond een samenwerking met de landbouwfaculteit van de Gentse Universiteit. Tot 23 november, datum van de sluiting van de Biënnale, worden de gegevens opgeslagen voor verdere

studie. Voor de editie 2025 kregen verder vier jonge architectenbureaus een opdracht om na te denken wat de biosfeer kan bijdragen. Hun onderzoek wordt gepresenteerd in de twee aanpalende zijruimtes. Bij deze Biënnale verscheen een VAI publicatie in pocket formaat waaraan verschillende auteurs hebben meegewerkt.

Ook het gebouw van Sneyers is medebepalend. Een voordeur en geen ramen, wel een dakkoepel in de grote centrale ruimte die planten voldoende daglicht geeft. Het is nogmaals een bewijs van de grote potenties van dit paviljoen. Een klassiek ruimteconcept dat perfect kunst als een binnentuin kan ontvangen. Vorig jaar bij de kunstbiënnale stonden in het interieur grote reuzen opgesteld, het resultaat een sterke visuele ervaring.

Rustpunt in de Giardini

Zelfs toevallige bezoekers die geen interesse hebben voor data en de opzet van dit experiment kunnen ervan genieten, een bijna esthetisch genot van een binnentuin om even te rusten en zittend de planten te bewonderen. Het blijft wel bij kijken met weinig fysieke ervaring.

Het deed mij denken aan het concept van het tijdelijke Serpentine paviljoen in Londen van Peter Zumthor uit 2011. Nog explicieter, het concept van de Bibliotheek Mitterrand in Parijs van Dominique Perrault waar het centrum een grote buitentuin is, de natuur centraal geplaatst. Vermoedelijk niet toevallig werkt Bas Smets aan een natuurlijke heraanleg van de site rond de Notre Dame in de Franse hoofdstad. Ditmaal geen binnenruimte maar een groene aanleg rond dit iconische gebouw in de Franse hoofdstad.

Marc Dubois, architect HonF RIBA

Mei 2025

Publicatie

Building Biospheres. Bas Smets, Stefano Mancuso , Uitgave Flanders Architecture Institute, 2025, 320 p., Formaat 12 x 14,7, ISBN 9789492567413. Teksten door Dennis Pohl, Bas Smets, Emmanuel Coccia, Stefano Mancuso, Kathelin Gray, Kathy Steppe, Véronique Patteeuw, Lydia Kallipoliti, Lisa De Visscher, Petrus Kemme & Bart Decroos